

Mēs esam nesatricināmi

Pagāja, prēcīgi un pacilāti aizsaulkoja pāri mūsu zemei Oktobra revolūcijas trīsdesmit piektā gadadiena. Kā vienmēr, visur notika darbaļaužu demonstrācijas ar karogiem un plānu izpildes skaitļiem, dziesmām un cildinājumiem biedram Staļinam.

Svētki!

Kā vienmēr un tomēr citādi, jo dzīve nemitīgi let augšup. Šogad vairāk nekā jebkad — šogad taču stājās ierindā komunisma celtnu pirmdzimtais — V. I. Lēņina vārdā nosauktais Volgas-Donas kuģniecības kanāls. Šogad kļuvām bagātāki ar biedra Staļina genialo darbu «Socialisma ekonomiskās problēmas PSR Savienībā», kas rāda konkrētus ceļus pārejai uz komunismu. Šogad — pavisam nesen, pašā svētku priekšvakarā — notika partijas XIX kongress, kura direktīvas par piekto piecplanu un izdarītie grozījumi partijas Statutos aicina padomju laudis uz jaunām darba uzvarām, mobilitāti un sakļauj vēl ciešāk komunisma celtnieku rindas, apbruņo ar jauniem spēcīgiem ieročiem visu nozaru darbiniekus.

Kongresa vēsturisko lēmumu ierosināti, mūsu zemes darbaļaudis šogad savas revolūcijas svētkus sagaidīja ar vēl nebijušiem sasniegumiem. Gadadienas ziņojumā biedrs M. Pervuchins atzīmēja, ka tagad mūsu lielrūpniecība katrās deviņās dienās ražo tik daudz produkcijas, cik Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas priekšvakarā ražoja Krievijā vesela gada laikā! Lielā panākumi gūti lauksaimniecībā un transportā, zinātnē un mākslā, ledzīvotāju kultūras vajadzību apmierināšanā un zemes aizsardzības spēju stiprināšanā.

Ir pamats svinēt svētkus, prēcāties un dziedāt!

Domās pārskatot nostalgāto ceļu — ciņu un uzvaru ceļu, latviešu darbaļaudis svētku dienās vēl un vēlreiz atcerējās tos laikus, kad starptautiskā imperialisma savēršību rezultātā mēs bijām ar dzelzi aizkaru noslēgti no Oktobra revolūcijas dzimtenes, kad bijām splesti vergot kungiem — gan vietējiem, gan lebraucējiem.

Tā bija. Latviešu darba cilvēks savā zemē nevarēja atrast sev mājas vietu.

Vija Lāča romanā «Uz jauno krastu» ir kāda satricinoša aina: pa piesniņu ceļu, vilkdama mazas ragutiņas, kurās vidū starp nedaudzajiem ledziņiem krāmiem un paunām, ralbā zirga segā ietuntuļots, sēž piecus gadus vecs zēns, domās iegrimusi, cauri meža biežokniņiem let vīlēt sliete. Kad zēns, atmodies no snaudas, jautā māteli, vai līdz vakaram viņi nokļūs mājās, māte atbild:

— Ne, dēlī, mēs vairs neiesim mājās...

— Kāpēc neiesim?

— Mums vairs nav mājas, puisti.

— Kāpēc nav?

— Tāpat vien. Daudziem cilvēkiem jau nav savas mājas. Mums arī nav...

Izies un Artura Ilkstas buržuaziskajā Latvijā — cik apbrīnojami tās atgādina visas latviešu tautas tā laika tragisko likteni!

Lai novirzītu darbaļaudis no ciņas par tiesībām uz savu pajumti un labāku dzīvi, buržuaziskie ideologi rakstīja: «Nākotnes notikumus sedz tumsa. Tā ir biezāka un neaureddzamāka par visiem noslēpumiem plivuriem, kas aizklāj cilvēku darbus un notikumus pagātnē». Taču latviešu tauta neklausījās šais tumsas kalpu pravētojumos, viņa sekoja partijas lozungiem, kas aicināja: «Uz ciņu par Latvijas Oktobri!» — un uzvarēja.

1940. gada jūnijā neaizmirstamajās dienās sākās jauns laikmets Latvijas zemē. Pateicībā par to šogad, kā katru gadu, pie Rīgas debesīm svētku nakti galši dega ugunīgi burti: «Lat dzīvo Komunistiskā partija!», «Lielajam Staļinam slava!» Bet vēl galšāk šie pateicības vārdi kvēlo katra latviešu darba cilvēka sirdi.

Fabrikantu un budžu, kalpu un bezpajumtnieku laiki aizgājuši pagātnē — uz neatgriešanās; mēs dzīvojam socialismā, kur cilvēka vērtību nosaka darbs, kur darbs piehadinās varonībai, bet darba darītājs — varonim.

Tā tas ir pie mums. Tā būs visā pasaulē. Satricinādama imperialismu metropolēs un kolonijās un nodibinādama Padomju valsti, mūsu revolūcija reizē ar to radīja: varenu un atklātu pasaules revolucionārās kustības bāzi, varenu un atklātu pasaules revolucionārās kustības centru, uzcelusi bāku, kas apgalso ceļu un dod perspektīvu visām tautām.

Šis raksturojums, ko biedrs Staļins devis Oktobra revolūcijai tās desmitajā gadadienā, piepildījies ar vēsturiskās nenovērsamības precizitāti: jau kuru gadu Oktobra svētku karogi brīvi plīvo ne valsts tikai vienā sestajā zemes lodes daļā, — bet nu jau milzīgā teritorijā no Berlīnes līdz Pekīnai.

Un cik tālu saredzēja nemirstīgais Lēņins, kad viņš 1919. gada sākumā, kad tikko dzimušo padomju zemi no visām pusēm vēl lencēja uzbrūkošo interventu bari, teica:

«Buržuāzijas ir viens glābiņš: kamēr zobens nav izkritis viņiem no rokām, kamēr lielgabali ir viņu rokās, vērst šos lielgabalus pret Padomju Krieviju un satriekt to dažos mēnešos, tāpēc ka vēlāk to ne ar ko nevarēs satriekt.»

Savas pastāvēšanas trīsdesmit piecos gados no pasaules reakcijas rokām esam izsītuši vienu zobenu pēc otra: lielgabali, ar kuriem tā ne reiz vien mēģināja vērsties pret mums, nespēja satricināt Padomju valsti. Vēlti šodien pūlas Amerikas Savienoto Valstu kara rūpniecība, drudzaini ražodama nāves ieročus jaunai agresijai pret Padomju Socialistisko Republiku Savienību: šodien mūs ne ar ko nevar satriekt. To pierādīja Hitlera lolotā pasaules iekaršanas plāna sabrukums pie Staļingradas sienām. To nemitīgi atgādinām visiem viņa pectējiem, kuri raudzītu atkārtot līdzīgas avāntūras.

Mūs ne ar ko nevar satriekt — par to ar lepnumu domājam, klausoties mūsu slavenā karaspēka svētku parādes soļos Sarkanajā laukumā.

Nav tāda spēka, kas varētu satricināt astoņi simti miljoni cilvēku apņēmību nošargāt savu brīvību un neatkarību, apņēmību cīnīties par mieru un labāku dzīvi visām tautām, par demokrātijas un socialisma uzvaru.

Mēs esam nesatricināmi! Francu tautas zvērests, ka tā nekad nekaros pret Padomju Savienību, kļuvis par visas pasaules vienkāršo ļaužu ciņas devižu. Atzīmējot šogad mūsu Oktobri, to atkārtotā miera cīņā Romā un Kopenhāgenā, Indijā un Čīlē. Beirūtā par to nācās krist vairākiem demonstrantiem, bet tas ir neprāts: ideju, kas pārnēmusi masas, nevar nogalināt ar policistu lodēm.

Mēs esam stipri kā nekad, mūsu ceļš ir pareizs, ejot pa to, gūstam panākumu pēc panākuma. Lai mūsu dzīves augšupeja būtu ne tikvien kā nerimīga, bet arvien straujāka, llelo svētku dienā padomju laudis — visu nozaru darbinieki, atbildot partijas aicinājumiem, solījās arī turpmāk nenogurstoši strādāt, lai stiprinātu mūsu zemes varonību, lai tuvinātu komunisma uzvaru.

★

A. Upīša dzimšanas 75. gadadienu sagaidot

Latvijas PSR Valsts bibliotēkas telpās nesen atklāja plašu izstādi, veltītu Tautas rakstnieka, Staļina premijas laureata Andreja Upīša dzīvei un darbiem. Tajā eksponētas fotografijas, grāmatas, dokumenti un citi materiāli, kas apgalso A. Upīša nenogurstošu darbību latviešu tautas ciņas par padomju varu, par latviešu padomju literatūras izveidošanu; izcilāko darbu pirmpublicējumi un pirmizdevumi: A. Puškina, A. Gribojedova, N. Gogola, M. Gorkija, A. Tolstoja u. c. darbu tulkojumi latviešu valodā, tāpat arī A. Upīša darbu tulkojumi krievu valodā.

Aizvakar bibliotēkas zālē notika latviešu konference par A. Upīša jaunāko romanu «Plaisa mākoņos».

Piedaloties pārrunās, Rīgas vagonu rūpnīcas liggadīgais strādnieks B. Vanags teica: «Lasot Tautas rakstnieka Andreja Upīša romanu, atcerējos neledomājam smagos darba apstākļus, kādos nācās strādāt Tilova drašu fabrikā Pārdaugavā pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados. Darba diena līga 12 un vairāk stundas, par ko saņēmām 30 kapelkas. Šo skaidro pagātni, Rīgas strādnieku šķiras apziņas veidošanos, organizēšanos revolucionarajā partijā komunistu vadībā Andrejs Upīts ir notēlojis tik pareizi un spilgti, ka viņa romanu var uzskatīt par dokumentu, no kura lāmācās nākošajam paaudzēm.»

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1952. G. 16. NOVEMBRĪ Nr. 46 (409)

A. Nalogins

«Komjauniete V. Roke»

VIŅU VILŠANĀS

M. VESTERMANIS

Desmit gadi pagājuši no tās vēsturiskās dienas — 1942. gada 19. novembra, kad grandioza artilērijas sagatavošanas uguns visai pasaulei pavēstīja Padomju Armijas lēlā uzbrukuma sākumu pie Staļingradas.

Hitlerēši un viņu rokaspuiši bija nojaprašanā un samulsumā: vai tad pats fīrers nebija teicis, ka Staļingrada viņam tikpat kā rokā? Vai tad fašistu orakuls Gebelss nebija pareģojis, ka līdz ziemeļi krievu armijas Vācijai vairs nebūs bīstamas?

Uztraucās ne tikai hitlerēši vien. «Brisele un Parīze kapitulēja. Pat Varšava taču piekrita kapitulācijai. Bet š...», — kopā ar «Berliner Boersenzeitung» pūkojās mums pārāk labi pazīstamī kungi no «Volstra» un «Sitiņas». Viņi uztraucās un sašūta, un viņiem bija pamats to darīt, jo līdz ar artilērijas zālēm 1942. gada 19. novembra rītausmā pie Staļingradas sākās vacu fašistiskās armijas noriets. «Pēc lēlās Staļingradas kaujas, — saka biedrs Staļins, — vācieši vairs nevarēja atzīgt.» Uz Staļingradas zemes, zem Staļingradas drupām atrada sev kapu hitlerēšu 6. izlases armija, kas kādreiz pirmā bija ielausies Beļģijā, kas ar «uguni un zobenu» bija pārstāigājusi Dienvidslāviju un Grieķiju. Sabruka fīrera cerības uz pasaules kundzību, bet kopā ar tām kapā bija jāgūstas arī amerikāņu un angļu imperialistu izperinātajiem Padomju valsts iznīcināšanas plāniem.

Ieklausoties gigantiskās kaujas duņā, buvēri un čerčļi, hendersoni un baifaksi ar sirdsstrišām jautāja: vai tiešām viss bijis veltīgi? Vai tiešām veltīgi divus gadu desmitus ar maniakālu neatlaidību piti pretpadomju intriģu tikli?

1941. gada jūnijā viņiem jau likās, ka «nu viss būs labi». Hersta, Pater-sona, Makkormika prese jau pīrdzīgi ziņoja, ka «vacu armija ielet Krievijā kā nazis sviestā». Viņi — minchenieši no Londonas un Vašingtonas — patiešām bija darijuši visu, lai veicinātu fašisma uzvaru. Viņi bija atdevuši Hitlera rīcībā gandrīz visu Eiropas kontinentu, teritoriju ar 300 miljoniem ledzīvotāju. Viņi piemēdza abas acis un izlīkās neredzam, ka Vilhelma Tella pēctecī «demokratiskajā» un «neitralajā» Svelcē apgādā hitlerēšus ar periskopiem un lidmašīnu motoriem, manometriem un darbgaldiem, mašīnu daļām un lodīšu gultņiem. Viņi klusēja, kad

«neitralajos» zviedros pēkšņi atkal pamodās karaspēki, kas devās uz Norveģiju un Somiju «Nekarojošajai» franķistu Spānijai (kuras «zila divīzija», kā tas visiem bija labi zināms, stāvēja Austrumu frontē pret Padomju Armiju) viņi piegādāja no Amerikas un Anglijas miljoniem tonnu pārtikas, degvielu utt., jau iepriekš norunājuši, lai visu to Franko sūta tālāk fašistiskajai Vācijai. Tā pašā lēmuma dēļ, zobus sakoduši, viņi pacieta, ka hitlerēši netraucēti konkurēja Latīnamerikā ar amerikāņu un angļu kapitālu, ka tie Argentīnu atklāt pārvērtā par savu koloniju, kas apgādāja Vāciju ar vērtīgiem un retiemi metāliem, ar pārtiku. Viņi klusībā atbalstīja «neitralos» turkus, kad tie jau grasījās uzbrukt Padomju Savienībai, un aplaudēja turku premjeram Saradžoglu, kad viņš 1942. g. 27. augustā paziņoja, ka «Krievijas iznīcināšana ir fīrera varondarbs, kam līdzīgu var veikt tikai reizē simts gados». Vai tad amerikāni un angļi valnīgi, ka turki 1942. g. oktobrī, uzzinājuši, ka Hitleram pie Staļingradas neveicas diez cik spīdoši, apdomājas un neuzbruka Padomju Savienībai? Un tā arī tiešām nebija viņu vaina, ka piesardzīgie japāņi nēlaida darbā savu Kvantunas armiju, kura visu kara laiku stāvēja pie Padomju Tālo Austrumu robežām: japāņi vēl nebija aizmirsuši pie Hasanas ezera un Chalchingolas saņemto pērienu.

Nav vārdam vietas — amerikāņu un angļu reakcionāru kungi, kuri pret savu gribu bija spleisti tēlot mūsu «sabiedrotos», nebija vainojami fašistiskās Vācijas sakāvēs Austrumu frontē. Viņi bija darijuši visu, ko varēja, lai tas nenotiktu: tas taču bija viņu «nopešns», ka fašistiskā Vācija, zaudējusi vienā kara gadā pret Padomju Savienību 20 reizes vairāk karēvju nekā Polijā, Dānijā, Norveģijā, Holandē, Luksemburgā, Beļģijā, Francijā, Grieķijā un Dienvidslāvijā, kopā gēmot, netika sakauta jau 1942. gadā. Jo to glāba otrās frontes trūkums Eiropā. Ko gan čerčļi, buvēri un viņiem līdzīgie netika darijuši, lai aizkavētu otrās frontes atklāšanu un pārliecinātu fašistisko Vāciju, ka tā var netraucēta karot pret padomju tautām! Nenozīmīgu militāru operāciju uzsākšana Ziemeļ-

afrikā, ko varēja uzskatīt vienīgi par otrās frontes parodiju: provokatoriska, jau no sākta gāja neveiksmē, nelemtās Džepas operācijas organizēšana 1942. g. augustā, kuras vienīgais nolūks bija sakompromitēt otrās frontes ideju angļu un amerikāņu tautas acīs; slepenas separata miera sarunas ar Vāciju jau 1941. un 1942. gadā Lisabonā un Madridē, kuru laikā sev apkaunojošu slavu ieguva gan Idens, gan Semuels Hors, gan Eitkens Biverbruks... Laikā, kad padomju ļaužu varonīgā cīņa pie Staļingradas izšķīra visas cilvēces «būt vai nebūt», ledija Astore, pauzdama «sabiedroto» valdošo aprindu uzskatus, paziņoja: «Krievi aizstāv sevi, un inums gar viņiem nav nekādas daļas!» Paziņojums bija tieši adresēts Berlīnei, un tas neprasa nekādas komentārus.

1942. g. rudenī, kad Padomju Armija izcīnīja sīvas atvairīšanās kaujas pie Staļingradas, amerikāņu un angļu reakcija kopā ar hitlerēšiem jaunā priekā jau skaltīja Padomju valsts pastāvēšanas dienas. Amerikāņu agentūras «Associated Press» korespondents pārlieku nepactetīgais. Kesidi kungs pat nolēma pajautāt biedram Staļinam: cik ilg: tad nu mēs domājom vēl pretoties? Atbilde ne viņu, ne viņa sāimniekus gan neapmierināja, bet viņi tomēr bija liksmi un cieši tiecēja mūsu sakāvei. Viņi par to bija tik pārliecināti, ka ar nepārspējamu nekaunību un nevalnīgu sejas izteiksmi lika mums priekšā savu «palīdzību» — Kaukazā! Viņi jau dalīja «nenomeditā lača ādu».

Un tad nāca šī rūgtā vilšanās mūsu «sabiedroto» kungiem un vispasaules reakcijai — Padomju Armijas varenaļs un uzvarošais pretuzbrukums pie Staļingradas...

Reakcionāru kungi gaudās, ka liktenis ar viņiem apgājies nežēlīgi, ka vēsture viņus laun! izsmējusi. Mēs viņiem varam tikai piekrist.

Isi pirms savas diktatūras krišanas, jaušot cilpas tuvumu, itāļu fašistu barvedis Benito Musolīni pirmo reiz savā mūžā pateica patiesību: «Krieviju nekad nevarēs uzvarēt...» — tā viņš rakstīja vēstulē Hitleram.

Padomju zemes ienaidniekiem, naudas mālsā bruņiniekiem, jauna pasaules kara kurinātājiem derētu ieklausīties sava priekštecā balsi. Tas, varbūt, viņus pasargātu no daudzām jaunām, rūgtām nepatikšanām...

Par latviešu padomju tēlotājas mākslas vēl straujāku uzplaukumu!

Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 35. gadadienas priekšvakarā Valsts Latvīšu un krievu mākslas muzejā atklāta gadskārtējā mūsu republikas mākslinieku darbu izstāde. Kā atzīmē, arī šoreiz tas izvērties par vienu no svarīgākajiem notikumiem latviešu padomju gleznotāju, skulptoru, grafiķu, lietiskās mākslas labāko pārstāvju radošajā dzīvē. Tā ir viņu atskaite par aizritējušajā gadā veikto darbu, tā ir viņu daiļrades tiešā saskare ar visplašākajām tautas masām, kuru vērtējums un atzinība ir izšķirošas ikvienam padomju māksliniekam.

Tēlotājas mākslas meistari var būt sevišķi lepnī ar to, ka sabiedrība vērtējusi un vērtē šai izstādē patiešām lielu ievērojumu. Pirmajās svētku un pēdsvētku dienās to jau apmeklējuši vairāki tūkstoši darbaļaužu. Šis skaits pieaug ar katru dienu, spīgti apliecinādams visplašāko masu interesi par tēlotāju mākslu, patiesu cieņu un mīlestību, ar kādu pati tauta apveltī šīs mākslas meistarus.

Izstādē atklāja laikā, kad padomju laudis, gatavodamies Oktobra svētkiem, partijas XIX kongresa vēsturisko lēmumu un biedra Staļina jauno ģenlālo darbu gaismā vērtēja padarīto darbu un sprauda nākotnes uzdevumus. Tieši ar tādu sajūtu ikviens apmeklētājs dodas republikaniskās tēlotājas mākslas izstādes zālēs. Viņš nāk ekatīsties, kā tas, ko par līdzšinējo komunisma celtniecības gaitu konstatēja partijas XIX kongress, kā tas, kas pēc šī kongresa kļuvis par padomju ļaužu konkrētu tuvākas nākotnes uzdevumu, lemlēstos latviešu padomju gleznotāju, skulptoru, grafiķu un citu šīs mākslas nozaru pārstāvju darbos. Savās prasībās bargais un nepielūdzamais izstādes apmeklētājs rūpīgi pēti, ar ko īsti šogad apskatāmais darbu klāsts atšķiras no tā, kas bija redzams pērn vai elzpern un kā tas atspoguļo mūsu dzīvē notikušās milzu pārmaiņas.

No tāda viedokļa aplūkojot muzeja zālēs eksponētos darbus, atklājas nopietni trūkumi un kļūdas latviešu padomju mākslinieku radošajā darbībā. Par tām jārunā skaidri un atklāti, jo sevišķi tādēļ, ka, atkārtodamās gadu gadi, tās dažkārt jau ieguvušas hronisku raksturu.

Oktobra revolūcijas 35. gadadienai veltītā mūsu republikas mākslinieku darbu izstāde apjoma ziņā šķiet mazāka nekā iepriekšējo gadu izstādes. Patiešām, tajā eksponētas 27 gleznas, 44 grafikas darbi, 38 skulptūras un 95 lietiskās mākslas priekšmeti. Ievērojot to, ka Mākslinieku savienības biedru un kandidātu skaits krietni pārsniedz divi simti, jāatzīst, ka vienā gadā paveikts ne visai daudz.

Tomēr šie skaitļi vien nespēj dot patiesu ainu par republikas tēlotāju mākslinieku daiļradi. Lieta tā, ka izstādē bija ievērojams trīs un pat četras reizes vairāk darbu, nekā šodien redzams tās zālēs. Zūrijas komisija, nēdama vērt padomju tautas atzīvē pieaugošās prasības visās dzīves un darba nozarēs, savos vērtējumos bija ļoti stingra. Rezultātā visi tie mākslinieki, kas bija vāji reaģējuši uz iepriekšējos gados izteikto kritiku un nepietiekami cīnījušies pret agrāk uzrādītajām kļūdām, netika pieļauti šai izstādē. Sevišķu trauksmi var radīt tas apstāklis, ka viņu vidū redzam tik noliecīgus meistarus kā J. Liepiņu, A. Apinī, P. Upti un c. Tāda zūrijas nostāja atzīstama par vienīgi pareizo, kas nodrošinās latviešu padomju tēlotājas mākslas idejiskā un profesionālā līmeņa pacelšanos.

Starp kļūdām un trūkumiem, kas visdziļāk iesakņojušās mūsu republikas tēlotāju mākslinieku daiļradē, pašā pirmajā vietā jāmin tā, ka izstādē iesniedz un dažkārt tajās arī pieņem acīm redzami nepabeigtus, pusgatavus darbus. Nule atklātā izstādē šai ziņā, par nožēlošanu, nav izņēmums. Šī iemesla dēļ tika dibināta noraidīta krietna daļa iesniegto darbu. Bet vai gan sasteigtības un negatavības ziņmogs nav uzspiests arī U. Prēdeja, N. Breikša un A. Meļņara, kopīgi darinātajai liela apmēra gleznai «Rīga komunisma celtņem», abiem izstādē redzamajiem S. Gelberga darbiem, taunās tēlnieces A. Nolendorfas labi

lecerētajai un aizsāktajai skulptūrai «Leņins ar bērniem»?

Darbu sasteigtība un negatavība vēl atzīmē ir un paliek viena no pašām nevēlamākajām un arī bīstamākajām parādībām latviešu padomju tēlotāju mākslinieku jaunradē. Tas ir disciplīnas trūkums radošajā darbā, bez kuras nav pat ko domāt par cik nekā vērā ņemamiem un paliekošiem panākumiem!

Šī patiesība neprasa sevišķus pierādījumus. Tādēļ arī kritiskai un līdz galam konsekventai jābūt nostājai pret tiem māksliniekiem, kas to negrib un negrib saprast vai arī nekādi nevar pakļaut šādai disciplīnai savu daiļradi.

Daļa gleznotāju vēl atzīmē atrodamas pagātnes priekšstatu un parādību varā. Tā diezgan nopietnas domstarpības Mākslinieku savienības gleznotāju sekcijā izraistās par S. Kreiča darbu, kurš pilnīgi pamatoji izstādē nav pieļauts. Šajā audeklā redzam vecum vecās vientuļās un savādas skumības apdvēstās zvejnieku laivas mūsu jūrmalā, par kurām sabiedrība un prese ne vienreiz vien jau izteikusi savas noraidošās domas. Ir taču zināms, ka tikai ar krietnu piespēšanos un meklēšanu kaut kas tāds varbūt vēl atrodams dzīves īstenībā. Tomēr ir vēl mākslinieki, kas tā vietā, lai tēlotu dzīvi tas revolucionarajā attīstībā, stūrgalvīgi turas pie savu laiku sen pārdzīvotajiem priekšstatiem. Veselu seriļu vientuļo, dzeltenīgu bērzu un cilvēku aizmirstu pīliņuju plāvu izstādē bija iesniedzis arī S. Ivanickis. Idejisks tukšums, domu seklums divē no tādiem audekļiem, un tiem, bez šaubām, nav vietas mūsu izstādē. Tomēr ir vairāki nekā vietā runāt par māksliniekiem, kas savus radošos pūlņus un bieži vien ī krietno profesionālo meistarību izšķēļ vēltīgi un jau iepriekš lemti neveiksmēm.

Visvairāk šā gada tēlotājas mākslas izstādē neapmierina tematiskā ziņā. Ekspozīcijas darbos mūsu brīnīšīgā dzīves īstenība rod ļoti vāju atspoguļojumu. Tos nedaudz darbus, kur tā redzama, darinājuši pašas jaunākās paaudzes mākslinieki ota (V. Kozins, V. Andriļenko u. c.). Tas liek domāt par radošā darba plānošanas nopietnu uzlabošanu mūsu republikas Mākslinieku savienībā. Viens no tās vadības vispirmajiem uzdevumiem taču ir mobilizēt un novadīt savu biedru radošo enerģiju un pūlņus pareizā virzienā uz visaktuālāko, vajadzīgāko uzdevumu atrisināšanu.

Nepareizs būtu apgalvojums, ka šai virzienā līdz šim nav darīts gluži nekas. Bet labās leceres un pareizē plāni palikuši uz papīra un nav raduši lemlēmējumu dzīves, aizraujošos mākslas tēlos. Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 35. gadadienai veltītā izstādē vēlreiz apliecinā, ka šai ziņā nepieciešama ass un pozitīva lūzums. Radošā darba plāni, jāasatāda, stingri ievērojot visas šī darba īpatnības, bet par to izpildīšanu jācinās daudz aktīvāk, daudz neatlaidīgāk nekā līdz šim.

Izstādē redzamās L. Svempa, J. Miesnieka, K. Ubāna gleznas liecina, ka notikusi un arī pašlaik notiek zināma vērtību pārvērtēšana un sperti pirmie izšķirošie soļi realistiskās mākslas virzienā. To apveicam un no visas sirds par to priecājamies. Bet tādēļ arī jāpiebilst, ka tie vēl pagaidām ir paši pirmie soļi garajā un grūtajā ceļā, kas ved prom no formalistiskiem un citāda veida maldiem uz tautai tuvu, vajadzīgu un saprotamu mākslu.

Republikaniskā tēlotājas mākslas izstādē sniedz mums spīgtu ainu kā par panākumiem, tā arī kļūdām un trūkumiem šajā mākslas nozarē. Uzdevums tagad ir rūpīgi gatavoties un augstā idejiskā līmenī veikt visu ar to saistīto jautājumu apspriešanu kā Mākslinieku savienības sekcijās, tā arī plašākās sabiedrības priekšā. Tikai pēc tam — izceļot un visādā kopjot, kas bijis pozitīvs, nesaudzīgi apkarojot pieļautās kļūdas un trūkumus — varēs sastādīt konstruktīvu programmu turpmākajam darba posmam, kurā centrālā vietā ir partijas XIX kongresa lēmumu izpildei.

Dmitrijs Mamins-Sibirjaks

K. FREINBERGS

6. novembrī pagāja 100 gadi, kopš dzimis ievērojamais krievu rakstnieks D. Mamins-Sibirjaks. Sakarā ar viņa nāvi 1912. gadā laikraksts «Pravda» norādīja: «Miris spilgts, talantīgs, sīrēnīgs rakstnieks, kura spalva atdzivināja Uralu pagātnes lappuses, veselu kapitāla gaitas laikmetu, — pīlēgu, rijīgu kapitālu, kas nezinā ne robežu, ne mēru... Miers tavim pīlēm, ekaidrā dvēsele! jau dzimst lasītājs un jaunais kritiķis, kas ar cieņu novietos tavu vārdu krievu sabiedrības vēsturē tai vietā, kādu tu pelnījis».

D. Mamins-Sibirjaks dzimis Visimas-Saitanas dzelzsliektuves strādnieku ciematā (Permas guberņa, Uralos). Viņa tēvs, rūpnīcas strādnieks, bija demokrātiski noskaņots cilvēks, kas atvēra savā mājā pat ekoļu strādnieku bērniem, ar kuriem kopā mācījās arī nākošais rakstnieks. Pēc tam Dmitrijs apmeklēja Permas garīgo semināru. Vēlāk viņš dodas uz Pēterburgu, iestājas medicīnas akadēmijā, kur studē no 1872.—1876. gadam. Tad nākošais rakstnieks mācās Pēterburgas universitātes juridiskajā fakultatē, bet līdzekļu trūkuma dēļ to nebeidz. Studiju laikā viņš nodarbojas ar reportāžu un pīlētu nelielus stāstus un apceres laikrakstiem. Panākumi nav nekādi lieli, un, kad nomirst tēvs, Mamins-Sibirjaks dodas atpakaļ uz dzimto novadu.

Uralu rūpniecības dzīve un īpatnējā daba sniedz viņam bagātu materiālu. Bērības iespēdi savienojas ar jaunām vērojumiem, Uralu dzīves vēsture ar tagadni, kas palīdz viņam saskatīt un izprast sociālās pretīskības dzīvē. Tas atbaidojas viņa daiļradē, pavēr viņa darbiem ceļu uz tautu. Šākot jau ar 1882. gadu, viņa sacerējumu publicē Pēterburgas lietākajos, progresīvajos žurnālos. 1883. gadā parādās viņa stāsts «Cinitāji», pēc tam ievērojamais romāns «Privalova miljons», kas izvirza viņu pirmo labāko krievu rakstnieku-realistu rindās. Turpmāk, apmēram desmit gadu laikā, uzplaukst Mamina-Sibirjaka jaunradē, nāk klajā virkne romānu par Uralu kalnrūpniecības dzīvi.

Deviņdesmito gadu sākumā Mamins-Sibirjaks atkal parceras uz dzīvi Pēterburgā, kur iznāk romāni «Zeltis», «Maize», «Ochopas uzacis» u. c.

Mamina-Sibirjaka atstātais literārais mantojums ir ļoti liels, viņa kopotie raksti aptver ap 40 sējumu. Tie liecina, ka viņu autors savā daiļradē bijis novators, savos darbos kā centrālo problēmu izvirzīdams kapitalisma raksturojumu.

Sākumā un arī vēlāk daudzi nepareizi ieskaitīja Mamina-Sibirjaku par novada rakstnieku. Patiešībā viņš aava dzimta novada Uralu dzīvi salsta ar visu pārējo Krieviju, kur tāpat risinās sprāga cīņa starp darbu un kapitālu. Tā ir šķiru cīņa dzimtbūšanas bojā ejas un kapitalisma tapšanas laikā, ko realistiem māksliniekiem līdzekļiem attēlo Mamins-Sibirjaks. To augstu novērtēja V. I. Leņins: «Šis rakstnieka darbos spīgti izvirzās īpatnējā Uralu dzīve, kura tuva pīrsmreformas laika sadzīvē, kur valda rūpnīcām piesaistīto ledzīvotāju beztiesīgums, tumsība un pazemotība, «kungu» bērnišķīgā, ar tīru apzīpu piekoptā izvirība...»

Manas atmiņas par D. Mamina-Sibirjaku

ERNESTS BIRZNIEKS-UPITIS, Taušas rakstnieks

Pirmo reizi ar Mamina-Sibirjaku iepazinās jau sen:

Brauc ziemas salā pa dziļu mežu pastnieks ar vadeju — naktis, sals, putenis, netiek uz priekšu. Nogāž priekš, sakur uguni, savelk egļu skujušas un pavada nakti...

Kāds bija šī stāsta nosaukums — vairs neatceros, bet iespējams no tā palicis uz visu mūžu, kā divi cilvēki, un zirgs pavada nakti sniega puteni. No tā laika sāku interesēties par Mamina-Sibirjaku, par visu, ko viņš raksta.

Mamina-Sibirjaka daiļradē spīgti izceļas Uralu dabas un darbaļaužu dzīves notējojumi. Katru vasaru viņš apceļoja dzimto apvidu gan kājam, gan braukšus un iepazīnās ar apkārtnējo ciemu zemnieku gaitām, parāsām, sūro likteni kapitalisma apstākļos.

Rakstniekam nāās pīdzīvot daudz grūtumu un vilšanās, iekams literārajās aprindās sāka atzīt viņa talantu. Šis neveiksmes gan apbēdināja Mamina-Sibirjaku, bet viņš nepadevās. Viņš pārveidoja savus stāstus un tēlojumus, gadiem strādāja pie savas valodas un stila uzlabošanas.

Deviņdesmito gadu sākumā, kad rakstnieks atkal parcerās uz Pēterbur-

Realistiski attēlodams dzīvi, Mamins-Sibirjaks atklāja kapitalistiskās īstenības pretīskības, šķiru cīņu, viņa simpatijas pīdēdēja darbaļaudīm, kas cīnās par brīvi, par savām tiesībām, par labāku nākotni.

Romāna «Privalova miljons» (1883. g.), kas tagad iznācis arī latviski, galvenais varonis ir naudas vara — kapitāls. Līdzīgi narodņikiem, Privalova domā, ka var izvaīrties no kapitalisma un palikt obščinā, kas pēc viņa pīrliecības ir Krievijas tālākās attīstības pamats. Viņš savu naudu grīb izlietot gādās zemniekiem par labu, bet sastop sīvu pretestību, ne vien no aizbildņu, bet arī no viņam vistuvāko cilvēku puses. Sociālās iekārtas pīrkārtošana nav pa spēkam atsevišķam cilvēkam. Redzams, ka au-

tors, saskatot kapitalisma vēsturisko lomu, reizē parāda arī tā necilvēcīgo dabu, kapitalistiskās iekārtas ānas puses.

Plašajam romānam «Kainu ligzda» (1884. g.) Mamins-Sibirjaks par epīgrāfu līcis Nekrasova vārsmas: «Redzēs, atbrauks kundziņš, — kundziņš visu izšķīrs». Nekrasova dzejoļi līdz bēdzamam nosplīstē zemnieki gaida atbraucam «isto dzimtkungu», kas tad visu pēc taisnības izspīdīs, taču zemnieki pīdzīvo vilšanās. Mamina-Sibirjaka romāna darbība norisinās pēc tā sauktās zemnieku «atbrīvošanas» Uralos. Tajā parādīs, kā tautu apsplez dzimtbūtnieciskās atliekas un kapitalistiskā eksploatacija. Vienā pusē stāv novārdzinātie darbaļaudis, otrā — ista viņu pīlsonu ligzda, kurā pašā arī notiek konkurences cīņa. Kāds tad ir iznākums? «Kungs» ir gan atbraucis, taču... zemnieku un amatnieku prasību pēc zemes noraida, strādnieku algas samazina. Zemnieku, strādnieku, kalpotāju cerības sabrukūšas. Tātad vienīgā izeja — pīteikti nīknu cīņu eksploatoriem.

Šis romāns ir viens no Mamina-Sibirjaka vislabākajiem. Tajā rādītas visas asās pretīskības, kādas pastāv starp strādniekiem un «Kainu ligzdas» lemliniekiem. Kāda romāna persona,

it kā pats autors, sāka par mantraušiem — izsūcējiem: «Vai patiešām vēl nav izaugusi tā apee, kurā jūs visus vajadzētu pēkārti!» No romāna divē pīrliecība, ka visām bagātībām jāpīder tautai — darba cilvēkiem.

Šie pašī motīvi dominē arī citos rakstnieka darbos: «Uz ielas», «Trīs gali», «Zeltis».

Romāns «Maize» vienīgais Mamina-Sibirjaka vēstījums, kurā galyenā vietā ierādīta zemniecība, saistās ar 1891. gada badu daudzos Krievijas rajonos. Sabiedrībā radīja sašutumu valdības birokratiskā izturēšanās pret bada cietējiem. Neraugoties uz to, ka Alzurail, kā izsāks rakstnieks, ir īsts labības zelta avots, arī te bija bāds: kapitāls ar savām degvīna dedzīnātām, banku spekulācijām u. c. izvilka no šejienes visus labības krājumus, pīrmajā neražas gadījumā bāds bija klāt. Miljonāra Stabrovska uzceltā milzīgā fabrika pīrtāuc darbu, jo īpatniekam izdevīgāk sapēmt no sava konkurenta desmitiem tūkstošiem atpīrkšanās naudas. Konkurencē pazaudējušie dzimnavnieki nodedzina savas dzimnavas, lai sapēmtu apdrošinājuma naudu. Nedaudzu labklājība, darbaļaužu poste — tāds ir šo spekulāciju iznākums. Galā notiek tautas masu sacelšanās kā atmaksas bīdīnājums.

Mamins-Sibirjaks savā metodē bija kritiskā realisma rakstnieks. Viņš bieži par zināmu problēmu iepriekš uzrakstīja publicistiskās apceres un tikai vēlāk šo temu ievēra romānā vai stāstā. Kā realists viņš nevarēja atzīt reakcionārās «tīrās mākslas» teorijas. 1883. gadā viņš raksta savam brālīm Vladimiram: «Salona estētikas laiks pagājis un salona beletristi tāpat... Visapkārt pīrāk daudz jaunuma, netaisnības un vienkārši — ellīšķīgas tumsas, pret ko mēs arī cīnāmies... Šim nolīkam izstrādājušies savi literāri ieroči...»

Mamins-Sibirjaks karoja arī pret naturalismu: «Dzīvi izdomāt nevar, kā nevar apmierināties arī ar fotogrāfijām... Atzī ārējiem aplīkiem, līnījām un krāsām jāstāv dzīviem cilvēkiem, viņus vajag redzēt taisnī dzīvos, lai varētu gleznot».

Kādā vietā Mamins-Sibirjaks izsāks vēēšanos «dzīvot» tūkstoš dzīvēs. Citur viņš raksta: «...bet vajag būt arī pozitīvai pīselei. Citādi nemaz nevarētu dzīvot, ēlot, domāt...» Rakstnieks mil visu spīgtu, dzīvo, dinamīko. Mamina-Sibirjaka galvenais pozitīvais varonis ir darba tauta ar tās darba mīlestību, sīrēnību, drosmi. Pozitīvi viņš parāda darba tautai tīvos inteliģences pīrētāvju. Stāstā «Cinitāji» vienkārši nosplīstē strādnieka darbā un brīesmas pīrvēršas par istu varoni un dzīves vīdētāju. Mamina-Sibirjaka 90. gados rādītī «pārgalvīnieku» tēli atspoguļoja tā laika pacēlumu sabiedriskajā dzīvē un liecināja, ka autors nepīekrit liberalajiem narodņīkiem, kas propagandēja «mierīgas attīstības» ceļu.

Tādēļ šī izcīlā krievu literāturās klasiķa daiļrade dzīvo tautā, tādēļ padomju laudīs cīldina viņa nopelnus darbaļaužu atbrīvošanās cīņās.

viņš stāstīja par Uralu ledzīvotājiem, turienes dabu, putniem un zvīriem.

Bērnu žurnālos parādījās arvien jauni Mamina-Sibirjaka sacerējumi gan par Uralu neseno pagātni, gan par kalnrūpniecības strādniekiem.

Savā literārajā meistariībā Mamins-Sibirjaks sasniedza augstu pīlvērtību. Viņa darbu valoda ir noteikta un īzteiksmīga. Reizēm viņš pīlieto vietējos, apgābala vārdus, to darīdams gan tikai tādās gadījumos, kad grībējis raksturot Uralu dzīves kolorītu. Viņa varoju runa ir pīstīstiska. Laudis, kurus rakstnieks tēlo, vīgli atšķīrt vienu no otra pēc pīrmajiem viņu izteiktajiem vārdiem.

A. M. Gorkijs teica, ka Mamina-Sibirjaka grāmatas mums palīdz saprast un iemīlēt krievu tautu, krievu valodu.

Iepazīnušies ar Mamina-Sibirjaku Pēterburgā, norunājām, ka savu trīmeņu ilgo atvaļīnājumu pavādzīsim Uralu stepēs, dzerot kumīsu, jo es toreiz skatījos par dīlonslīnīnieku. Arī Mamina-Sibirjaks solījās visādā ziņā tur ierasties. Dīemžēl, tas vairs neiznāca, jo pīrāgrā nāve iztauca viņa leceres un nodomus.

Padomju Latvijas muzikas kritika un muzikas zinātne

Doc. V. MUŽALEVSKIS

Padomju Latvijas muzikas kultūra pēckara gados guvusi lielus panākumus. Ievērojama nozīme visas latviešu tautas dzīvē bija Padomju Latvijas dziesmu svētkiem 1948. un 1950. gados. Melnirāģi skandinot padomju masu dziesmas, latviešu un citu tautu dziesmas, kā arī klasisko repertuāru, pasdarbības koku kolektīvos apvienotā daudzus tūkstošus lielā republikas darbaļaužu — dziesmu mīļotāju saimē uzskatāmi apvienotā latviešu tautas masu muzikālās pasdarbības straujo izaugsmi pēckara gados. Pilsētu un lauku novadu kori pierādīja, ka republikā ir daudz jaunu apdāvinātu dziedātāju, kas nākuši no pašām tautas dzīlēm.

Vienā laikā ar plašo tautas slāņu muzikas mākslas uzplaukumu izaugusi un pieņēmusies spēkā arī latviešu padomju komponistu profesionālā darbība. Spilgtākie skandāri, kuru sniegusi Stalīna premijas laureāti komponisti Adolfs Skulte (balets «Brīvības sakts», muzika kinofilmā «Rains»), Jānis Ivanovs (Sestā simfonija), Margers Zariņš (oratorijs «Vaimieras varoņi»), leguvisi peinitu slavu arī ārpus republikas robežām. Padomju sabiedrības augstu novērtējumu pēdējos gados leguvisi vairāki Latvijas PSR Valsts operas un baleta teātra uzvedumi, to radītāji izpelnījušies Stalīna premijas laureata godu.

Jūtamus pozitīvus rezultātus devusi padomju varas laikā izdarītā visas muzikālās izglītības sistēmas pārveidošana. Tagad jau var droši teikt, ka Latvijas Valsts konservatorijā un muzikas skolas pašlaik, salīdzinot ar pirmajiem pēckara gadiem, sasniegusi ievērojami augstākus līmeņus jauno kadru sagatavošanā. Vairāki jaunie latviešu padomju muzikāli ar panākumiem mācās dažādās specialitātēs Maskavas un Leningradas konservatoriju aspirantūrā. Aspirantūru beigšie kora diriģenti, pianisti, komponisti, klūs par ievērojamu, nozīmīgu papildinājumu mūsu republikas zinātniskajiem, pedagoģiskajiem un izpildītāju kadriem dažādās muzikas mākslas nozarēs. Ar komunistiskās partijas un padomju valdības pastāvīgo atbalstu un gādību, ar lielās krievu tautas palīdzību muzikas māksla Padomju Latvijā, gluži tāpat kā pārējās sociālisma zemes brālīgajās republikās, iet lielam soli uz priekšu.

Šis izaugsmes process tomēr noris nevienmērīgi. Ne jau nu viss, ko devusi latviešu padomju komponisti, mūs var apmierināt. Neapmierinātību un pat bažas modina atpalicība jaunu

operu radīšanas laukā. Padomju Latvijas darbaļaudis jau sen vēltīgi gaida latviešu padomju operu, kuras varot būtu vienkārši padomju laudis — komunistiskās sabiedrības cēlāji, gigantisko komunisma dižcēlņu radītāji. Ne jau viss mums ir pilnībā kārtībā arī tadā kaujinieciskā žanrā, kāds ir latviešu padomju masu dziesma. Aizvadītajā vasarā Rīgā sarīkotā diskusija par masu dziesmu, kurā autoritātīvu novērtējumu guva visu triju Baltijas padomju republiku skapražu sasniegumi šajā žanrā, savīļoja mūsu komponistus, lika viņiem nopietni pārdomāt un pienācīgi novērtēt daudzas savas neveiksmes. Taču kaut cik būtiskus rezultātus pagaidām tā nav devusi.

Nepieļaujamo gausumu un pasivitāti latviešu muzikālās darbības, muzikāli sabiedriskās un koncertu dzīves daudzu ļoti svarīgu problēmu risināšanā, manuprāt, ievērojama mērā var izskaidrot ar mūsu kritiskās domas vārgumu, ar mūsu kritiķu un muzikas zinātnieku vājo darbu.

Latvijas Padomju komponistu savienībā pastāv muzikas kritikas un muzikas zinātnes sekcija. Tai tad arī jābūt par centru, kas vieno ap sevi visus mūsu muzikas zinātniekus — kritiķus un vada viņu darbu.

Bet kāda gan ir šīs sekcijas loma, tās darbība īstenībā?

Tās spēkus mobilizē vienīgi dienas, kad notiek lieli plenumi un kongresi, turpretim pārējā laikā, ikdienas radošajā dzīvē, viss norit bez muzikas zinātnieku kolektīva aktīvas līdzdalības. Tikai atsevišķi cilvēki no šīs kolektīva vīdus piedalās latviešu padomju komponistu jauno skandāru apspriešanā. Reti un gurdni, vārgi atskan muzikas kritiķu balsis no Komponistu savienības tribīnes, kur, varētu likties, tam vajadzētu būt vadošajām. Sakarā ar šādu stāvokli ir vietā atgādināt A. A. Zdanova domas par kritiku, kuras viņš izteicis 1948. gadā savā padomju muzikas darbinieku apspriedē: «Ja nav radošu diskusiju, nav kritikas un paškritikas, tad nav arī virzīšanās uz priekšu. Radoša diskusija un objektīva, neatkarīga kritika — tas jau kļuvis par aksiomu — ir svarīgākais radošās attīstības noteikums». Šie A. A. Zdanova vārdi arī tagad visā pilnībā at-

liecināmi uz Latvijas Padomju komponistu savienību.

Sekcijā ietilpst kvalificēti muzikas zinātnieki un kritiķi — J. Vitoliņš, N. Grīnfelds, A. Darkevics, P. Pečerskis un citi, taču lielam lielais vairākums no sekcijas locekļiem tikpat kā nekā neraksta par latviešu padomju muziku nedz republikaniskajā presē, nedz arī Vissavienības izdevumos.

Maz kurais no kritiķu vīdus pastāvīgi interesējas par tā vai cita komponista jaunradi. Visbiežāk ir tā, ka skars starp komponistu un muzikas zinātniekiem — kritiķiem izbeidzas tūlīt pēc pirmās iepazīšanās ar jauno skandāru un tā noklausīšanās. Komponistu savienībā, taču, kā to liecina pieredze citās republikās, radošajai sadarbībai jābūt abpusēji ražīgai, tai jāsekmē jaunu, saturīgāku un veiksminīgāku skandāru rašanos. Bet mums līdz pašam pēdējam laikam trūkst pat populāru monogrāfiju par mūsu vadošajiem padomju komponistiem, Stalīna premijas laureātiem, nemaz jau nerunājot par citiem, kuru darbi latviešu tauta ļoti pazīst un kuru darbus bieži mēdz atskanot.

1951.—1952. gada sezonā padomju laikrakstu un žurnālu slēdās plaši apsprieda operas problēmu. Nedaudz vēlāk parādījās dziļi nozīmīgi raksti, kuros vispusīgi atsegs, kāda jēga un nozīme ir dramatiskajam konfliktam kā vienā no svarīgākajiem idejiskajiem virzītajiem svārstiem socialistiskā realisma stilā, mākslinieciskajā jaunradē. Visiem šiem jautājumiem ir ārkārtīgi svarīga nozīme arī latviešu muzikas mākslā.

Kā uz to atsaucās Padomju Latvijas muzikas kritiķi un zinātnieki? Kā uz tiem reaģēja Latvijas Padomju komponistu savienības kritikas sekcija?

1952. gada aprīlī laikrakstā «Sovetskoje Iskustvo» publicēts N. Grīnfelda raksts «Par dažām muzikālās uzveduma problēmām», kurā autors aplūkojis padomju operas izpildījuma metodes, izmantojot konkrētu materiālu — operas «Tarasa Griņe» uzvedumu Latvijas PSR Valsts operas un baleta teātri — N. Grīnfelds pareizi parādīja, ka nepieciešams idejiski un mā-

kslinieciski mērķtiecīgi atklāt tēlus operas izradē, un izvirzīja jautājumus par dziedātāja saistību ar operas tekstiem, par dažām naturalisma izpausmēm režijas ekspozīcijās. Diemžēl, šis latviešu muzikas zinātnieka raksts, kurā skartas ļoti svarīgas padomju operas izrādes problēmas, palicis un paliek arī vēl šodien vienīgais.

Komponisti gluži dibināti uzveļ dramaturgiem, scenāristiem, dzejniekiem atbildību par to, ka skapražiem trūkst īstas, dziļas intereses par operu libretu radīšanu. Ja negem vērtā atsevišķus gadījumus, kad komponistu «uzbrukumus» autoriem, kas raksta vai neraksta operu libretus, ir īpaša veida «dūmu aizsegs», aiz kura tie cenšas noslēpt paši savu jaunrades nevarību vai nespēju, tad šāda veida «rēķins», kas izvirzīts latviešu padomju literatūras darbiniekiem, ir pilnīgi pamatots.

Tajā pašā laikā jānorāda, ka mūsu Komponistu savienības kritikas sekcijā ietilpošie muzikas zinātnieki nav ne reizes isti izvirzījuši un apskatījuši šo ļoti svarīgo jautājumu preses slēdās, pametot latviešu padomju operas likteņus nejausības, gadījuma rakstura apstākļu varā, nelpējot tās atpalicības cēloņus. Gluži tāpat palikuši neapspriesti arī kaitīgi «bezkonfliktu teorija», kas bija iesakņojusies dramaturģijā un kuras ietekme katrā ziņā skārusi arī latviešu komponistu muziku, vājinot tās idejisko un emocionālo ledarību, traucējot padomju īstenības māksliniecisko tēlu pārtēsim realistisku atklāsmi visā to daudzpusībā, jaunā, topošā cīņā pret veco laikmā.

Rodas iespēds, ka mūsu kritiķi un muzikas zinātnieki vairās, bīstas atklāti izteikties par šiem būtiski svarīgajiem padomju mākslinieciskās jaunrades un muzikas estētikas jautājumiem mūsu preses slēdās. Bet tas taču ir mūsu tiešais pienākums sabiedrības priekšā, partijas priekšā, tautas priekšā — pacelties līdz šādu lielu problēmu principālās apspriešanas līmenim.

Laikrakstā «Sovetskoje Iskustvo» 1952. g. 17. septembra numurā jaunais Maskavas muzikas kritiķis V. Vanslovs, runājot par to, cik jaunas sekas ir konfliktā pārāk zemu novērtēšanai padomju simfoniskās muzikas jaunrades laukā, kā piemēru minējis dramaturģiskā konflikta vājumā J. Ivanova sestajā simfonijā. Bet latviešu muzikas

kritiķi nav tuvāk pārtērsējušies par šīm lezīmēm viņiem tik labi pazīstamajā skandārbā. Skiet gan, ka Latvijas Padomju komponistu savienības kritikas sekcijai vajadzētu rūpīgi apspriest, cik pareiza ir V. Vanslova izvirzītā teze un, padziļināti izanalizējot šo latviešu klausītājiem tuvo simfonisko skandāru, izteikt arī savas domas.

Samērā reti publicētajos kvalificētā, pieredzes bagātā kritiķa un muzikas zinātnieka J. Vitoliņa kritiskajos rakstos pārāk maz drosmes un asuma. To visai skaidri var redzēt viņa rakstā pēc diskusijas par masu dziesmu. Materiālu ziņā bagātīgā, apjomā lielajā rakstā J. Vitoliņš visādi «gludinājis» asās šķautnes, vairāk kritizējot dziesmu tekstu autoru nekā komponistus. Vairāku komponistu masu dziesmu jaunrades laukā pēdējoto neveiksmju galveno cēloņu dziļas atsegsanas vietā J. Vitoliņš pieticīgi aprobežojies tikai ar divām īsām kritiskām piezīmēm.

Citā diskusijas rezultātiem veltītā rakstā «Kas traucē masu dziesmas attīstību?» (autors N. Grīnfelds, «Sovetskoje Iskustvo» 1952. g. 31. maijā) par latviešu padomju masu dziesmas tūkumiem sniegta dziļāka analīze un vispārīgājam nekā J. Vitoliņa darbā. Tomēr arī te kritiķis aprobežojies ar konkrētu, savu laiku pārdzīvojušu intonāciju atklāšanu tikai viena paša komponista — P. Licītes daiļradē. Taču, kā zināms, dziesmu muzikālā valoda neatbilst to idejiskajam saturam un dzejas tēliem ne tikai P. Licītes, bet arī vairāku citu latviešu komponistu skandāros.

Dažu mūsu muzikas zinātnieku kritiskajiem rakstiem trūkst kaujinieciskā bolševistiska gara, augstas principālītes. Ar šim kaitēm it īpaši sīrgst recenzijas par operu izradēm un koncertiem. Rakstot par Latvijas PSR Valsts Operas un baleta teātra uzvedumiem, kritiķi parasti norāda uz trūkumiem vai panākumiem vienīgi pirmizrādēs. Te šaubas modina vispirms jau pati metode, kad organizē kritiskus rakstus par operas teātra uzvedumiem — operām un baletiem — vienīgi īsi pēc pirmizrādēm un klusē par teātra ikdienas darbību. Varētu gan domāt, ka šādā gadījumā šiem reti publicētajiem kritiskiem rakstiem vajadzētu būt ļoti principiāliem, augstā profesionālā līmenī uzrakstītiem, sniegt ļoti vispusīgu un pilnīgu vērtējumu par teātra kolektīva mākslinieciskajām gaitām, par tādās attīstības metodēm. Bet īstenībā ne vienmēr tā tas ir.

(Turpinājuma nākojā numurā)

„KOMPONISTS GLINKA“

Krievu profesionālās muzikas kultūra savu attīstību sākusī jau 18. gs. otrajā pusē, laikā, kad rodas Sokolovska, Paškeviča, Matinska, Fomina operas. Handoškina, Bortnianska instrumentālie darbi un Kozlovskā, Dubjanskā romances. Taču tikai 19. gadsimta pirmajā pusē uz daudzu krievu komponistu jaunrades mēģinājumu pamata dzimst krievu klasiskā muzika. Tās izveidotājs ir komponists Michailis Glinka. Tautiskums, realisms un dziļš idejiskums ir tie pamatelementi, kas Glinkas muziku atšķir no viņa daudzo priekšteču sacerējumiem, padarot Glinkas mākslu par radikālu kvalitatīvu pārmaiņu krievu muzikas kultūras attīstībā. Glinkas jaunrades cīesī sakari ar tautas muziku nosaka ģenālā komponista muzikas nemirstību līdz pat mūsdienām. Izcilā komponista darbs kļuvis par paraugu ne tikai krievu klasiķiem, bet arī padomju komponistiem, kuru Leninga-Stalīna komunistiskā partija nemīgti aicinājusi cīnīties par tautas jābāvējam domām, jūtām un centieniem atbilstošas muzikas radīšanu. Lai sacerētu šādu muziku, mums pamatīgi jāstudē klasika. Šai cīņā nozīmīgs palīgs ir scenāristu

P. Pavlenko, N. Trepevas un inscenētāja G. Aleksandrova radītā mākslas filma «Komponists Glinka», kas nesen sākusī savas panākumiem bagātās gaitas uz mūsu Dzimtenes kinoekranēm.

Filma vienādi ieinteresē gan muzikas darbiniekus, gan arī vispārīgās skatītāju masas. Bagātīgais biogrāfiskais materiāls ikvienam muzikas laukā mazāk izglītotam skatītājam rada priekšstatu par Glinkas personību, taču tānī pašā laikā šī personība parādīta arī psiholoģiskajā un filozofiskajā griezumā. Skiet, tieši pēdējais moments nosaka šīs kinofilmas milzīgo vērtību, padara to par socialistiskā realisma mākslas jaunu, augstu sasniegumu.

Scenāristi savā darbā viscaur izmantojuši Glinkas autobiogrāfisko «Piezīmju» materiālu, filmā runāto tekstu salīdzinot ar Glinkas vārdiem, kas ierakstīti ne tikai viņa «Piezīmju» lappusēs, bet atrodami līdz mūsdienām saglabātajās vēstulēs. Šī iemesla dēļ no ekrana uz mums raugās dzīvs, vēsturiski paties Glinka, viena otru nomatna īstas, Glinkas laikmetu raksturojošas, ainas.

Filmas pamatā ir divas vadošas idejiskās līnijas — pirmā atsedz Glinkas lielo patriotismu un parāda viņa muzikas ciešo kopību ar tautas mākslu. Lūk, epizode no Itālijas ceļojuma gadiem: jaunais Glinka jau trešo gadu atrodas ārzemēs. Viņš rūpīgi studē Rietumeiropas meistaru skandārus. Bet, jo vairāk Glinka studē, jo dziļānāka viņā kļūst pārliecība, ka nav iespējams Krievijai komponēt itālieki. «Krievu komponistiem jārada savs stils un jācērt ceļš krievu operai». — Venēcijas karnevala laikā Glinka saka Berlīnā. Iespaidīgs ir Glinkas un Džokomo Meljbera nelielais dispuits. Pretim Meljbera kosmopolitiskajām tezēm par muzikas atrautību no tautas mākslas Glinka izsaka savu pārliecību: «Muzika — tā ir nacionālā gara izpausme». Pietiek tikai domās salīdzināt kosmopolitiskās Meljbera opermūzikas (par kuru pat buržuāziskā zinātne rakstījuši, ka tā esot «vāciska harmonija», itālieka melodija un franciska ritmika») likteņus ar Glinkas mākslu, lai dziļi pārliecinātos, kāda granitcieta patiesība ietverta Glinkas vārdos.

Turpmākie filmas kadri rāda, ka Glinka ilgas pēc dzimtenes pamet Itāliju. Viņu nespēj apzīlbināt tā slavas kare, kas Itālijā sagrābusi viņa cēla biedru — galma kapellās tenoru Ivanovu. Glinku nevilina slavenās itāļu dziedātājas Džuditās Pestas daudzsoļošā uzmanība, kaut arī tā varētu pāvērt mazpazīstamajam krievu komponistam ceļu uz pasaulslavenu La Scala un Carcano operteātru skatuveim. Apūtejušie pasta rati trauc pretim Krievijas bērzu birztalām, ezeriem un upēm. Tikai šē var visā pilnībā uzplaukt Glinkas talants. Iespaidi, kuras Glinka gūst, vērojot krievu zemnieku dzīvi un darbu, palīdz viņam sacerēt savu ģenālo «Slavas kori» — operas «Ivans Susaņins» finalu. No tautas dzīves varenajām ainām veidojas arī pārējais pirmās krievu klasiskās operas muzikālais materiāls. Neatzīmīstami ir austrumu tirgus skati, kas reljefi parāda, no kurienes Glinka smēl iedvesmu saviem turpmākajiem lielajiem darbiem: operai «Ruslans un Ludmila».

kā arī krievu simfoniskās muzikas pirmajai pēlei — «Kamarinskajai».

Otra filmas «Komponists Glinka» vadošā tēma saistīta ar scenāristu nodomu — parādīt Glinkas un tā laika progresīvās inteliģences cīņu par krievu mākslu, reizē arī atsedzot galma aristokrātijas pretīgo lūcināšanos ārzemju kultūras priekšā. «Pie mums nāk lūgti un nelūgti, bet sevišķi ārzemnieki», — ar rūgtumu Puškina atceras Gribojedova vārdus brīdī, kad viesmīlīgā kņaza Viļegorskā muzikas salonā Glinkas un zemnieku kora dziedātās krievu tautas dziesmu skapas pārtrauc lielkņaza Michaila Pavloviča atvesto itāļu mākslinieku frivole smiekli. Pēc astoņiem gadiem šis pats lielkņazs kopā ar savu sievu un visu lielo galminieku pulku sēž «Ivana Susaņina» pirmizrādē, sausminādams par krievu zemnieku viņu smaku. Tiklab nīcinošie vārdi: «Kučeru muzika», kuru aristokrāti velta «Ivanam Susaņinam», kā arī lielkņaza Michaila Pavloviča nodoms savus nogrēkojušos vīrsniekus sodīt ar pavēli... ierasties «Ruslana un Ludmila» izradē atbilst vēsturiskajai patiesībai. Filmas skatītājus šie brīži padara par dziļiem Glinkas neveiksmju līdzjutējiem, tānī pašā laikā līdz ar Glinku pārdzīvojot priecīgu savīļojumu par atbalstu, ko komponistam drūmajās dienās sniedz viņa māsa Ludmila Sostakova, Zukovskis, Odojevskis, Dargomižskis, Stasovs, Serovs un citi krievu progresīvās inteliģences pārstāvji.

Filmā telcamī atklāts Glinkas jaunrades process. Sevišķi spilgts ir kadrs, kas tēlo ģenālo komponistu operas «Ruslans un Ludmila» radīšanas brīdī. Inscenētājs liek skatītāja acu priekšā it kā atdzīvoties slavenajai, pēc tāda pašā sižeta veidotajai I. Repina gleznai. Glinkas lomas tēlotājs B. Smirnovs lieliski parāda, kā pakāpeniski komponista iekšējā dzirdē sak grupēties «Ruslana un Ludmila» uvertīras vētrīnās taktis. Runājot par tēlotājiem, nevar neminēt arī telcamo L. Durasovu (Puškina), L. Orlovu (Ludmila Sostakova), J. Jurovsku (Viļegorskis), J. Lubimovu (Dargomižskis) un daudzu

citu aktieru spēli. Iznēmums vēsturisko personu galerijā ir vienīgi Fr. Lists, kuru pazīstamais pianists Svjatoslavs Rīhters padarījis neizmirstamu pie klavierēm, bet tānī pašā laikā nesimpatisku, aukstu sarunā ar Glinku.

Filmas saturs viscaur saistīts ar pašā Glinkas muziku, kas, sākot ar poetisko «Vāls-fantaziju» levdā un beidzot ar varonīgo «Slavas» kori finalā, nemīgti atbalsta filmas darbību. Viens no veiksmīgākajiem filmas muzikālās aparāts momentiem ir brīdis, kad «Ruslana un Ludmila» izradē Cernomora jauno burvību pasauli raksturojošā veselo toņu gamma un slavenie «tumsas iestāšanās akordi» kļūst par fonu Nikolaja I sašutuma izpausmēm pret Glinkas un Puškina mākslu. Ar pašā Glinkas muzikas palīdzību skatītājam tādējādi tiek pateikts, ka līdzīgs Cernomoram — Ludmila nolaupītājam ir arī tautas brīvības nolaupītājs — visas tā laika Eiropas reakcijas baists Krievijās imperators Nikolajs I.

Ikvienš, kas iepazīnis ar filmu «Komponists Glinka», reizē iepazīstas arī ar veselu marksistiskās estētikas problēmu risinājuma virkni. Latviešu padomju muzikas darbiniekiem, jo sevišķi latviešu padomju komponistu saimei, kurai nesen aizvadītajā plenumā bija jāsaņem peļniti pārmetumi par savu nevarību latviešu nacionālās muzikas elementu izmantošanā, par vājo orientēšanos mākslas tautiskuma, realisma un idejiskuma jautājumos liel stimuls viņu turpmākajā jaunradē var kļūt filmas «Komponists Glinka» sniegtie iespādi. Jānovēl, lai brīdī, kad kinoteātri sastopamies ar nemirstīgā Glinkas tēlu, mūsu atmiņā no jauna uzaustu latviešu klasiskās muzikas pamatlicēja Jūrjānu Andreja vārdi: «Tāpat kā latviešu tauta vispārīva radniecība ar krievu tautu, tā arī latviešu tautas dziesmas ar krievu tautas dziesmām, un tā kā Glinka krievu muziku pa lielāki daļai dibinājis tikai uz tautas dziesmām, tad arī latviešu muziķiem, Glinku ņemot par priekšzīmi, jārada latviešu muzika».

O. Grāvītis

Feletons

IENĀKUMI NO DEJĀM

Painteresējieties par Cēsu rajona kultūras nama budžetu, un jūs neviens kļūst par šādas sarunas dalībnieku:

— Ar budžetu mums ir slikti, — sarūgtināti pateiks kultūras nama direktors. — Mēs nepildām plānu.

— Kādu plānu? Lekciju, mākslinieciskās pašdarbības vai lasītāju konferences organizēšanas plānu?

— Nē... Šai ziņā mums viss ir pilnīgā kārtībā. Mēs atpaukam deju plāna izpildē.

— Deju plāna?!

— Nu jā!

Jau sen mēs esam pieraduši pie tā, ka plāns ir visas padomju sabiedrības un katra atsevišķa padomju cilvēka darbības pamats. Paredzēt un plānot rūpniecības, tāpat lauksaimniecības produkcijas izlaidumu, izpildīt un pārbaudīt dabas pārveidošanas plānus, plānot mācības, visbeidzot, lecerēt sargus un stingrā saskaņā ar plānu šos sargus piepildīt — visas šīs parādības ir gluži dabiska lieta mūsu padomju iekārtā, kur dzīve attīstās saskaņā ar grandioziem, bet tajā pašā laikā pilnīgi reāliem, lietiskiem plāniem, kas spēj savilkt ikvienu ar savu lielumu un skaistumu.

Bet — plānot dejas? Vislielākais, ar ko jūs vēl varat būt vienis prātis, ir tas, ka šāds plāns varētu kalpot mēra sajūtas izkopšanai. Citiem vārdiem sakot, jūs domājat, ka ir plāni, kurus pārslēgt, izpildīt ar uzviļu nav ieteicams, un šis nu ir viens no tiem plāniem.

Un tā domājat ne tikvien jūs. Vienas domas ar jums ir arī kultūras nama direktors un citi kultūrizglītības iestāžu darbinieki. Toties ar jums nav vienis prātis Cēsu pilsētas izpildkomitejas priekšsēdētājs b. Banka, pilsētas un rajona izpildkomiteju finansu nodaļu darbinieki. Kultūras nama darbība viņus visvairāk interesē tieši viņu pašu izstrādāto dejas plāna izpildīšana un pārsniegšana.

— Nu ko? — sprīdīs savā nodabā lasītājs, — varbūt Cēsas šajās autoritatīvajās iestādēs nejausi sagadījušies kaislīgi choreogrāfijas cienītāji, kas nolēmuši ar visiem viņu rīcībā esošiem līdzekļiem sekmēt deju mākslas attīstību savā pilsētā. Katram cilvēkam ir atļauts līdēt interesējam par maksu un veicināt tā uzplaukumu, un dejas mūsu zemē nav nekāds aizliegtais mākslas žanrs...

Tācu izrādās, ka prāvas un ietekmīgās dejas žanra cienītāju un atbalstītāju grupas ir arī Valmierā un Bauskā, Jelgavā un Preiļos, un, teiksim pilnīgi atklāti, itin visos pārējos republikas rajonos. Un apbrīnojams, ka tie ir tas, ka visi šie choreogrāfijas aktivisti (kas, kā izrādās, paši ne maz nedejo) koncentrējušies tikai viena resora iestādēs: finansu nodaļās.

Ar ko tad isti viņus savaldzinājušas dejas?

Atbilde uz šo jautājumu ir mūsu feletona virsraksts. Ienākumi no dejām! — lūk, tas brīnumdarītājs faktors, kas sapulcinājis vienokus zem finansu nodaļu jumta choreografus — neklātņiekus.

Ienākumi no dejām — tā saucas viens no kultūrizglītības iestāžu budžeta pantiem ne vien republikas pilsētās un rajonu centros, bet arī ciemos. Simtiem cilvēku visos kultūras namos, tautas namos un lauku klubos velti ne mazumu spēku, laika un enerģijas, lai līdztekus pārējiem budžeta

pantiem izpildītu arī šo ienākumu posteni.

1951. gadā Cēsu rajona kultūras nama plānā bija noteikts, ka ienākumiem no dejām jāasniedz piecdesmit tūkstoš rubļu. Lai arī kā pūlējas un vaļga sviēdros nopēnās kultūras nama darbinieki, taču viņi nespēja panākt, lai gada laikā tiktu sadejoti vairāk nekā trīsdesmit tūkstoš rubļu. Sogad plānā paredzētā suma ienākumiem no dejām ir divreiz mazāka nekā pērn, bet, ko to liecina prakse, arī 25 tūkstošus rubļu sadejot nav tik viegli. Un, lūk, kāda ir šī prakse: lai izpildītu plānu ienākumos no dejām, piemēram, Cēsis, kultūras nama zālē dejas jāriko sešdesmit ziemas vakaros! Bet arī tad pēc visiem budžeta un nodokļu atvilkumiem kultūras namam nepaliek pāri pat tik daudz naudas, ka varētu godam norēķināties ar orķestri, garde-robistēm, segt telpu apkopšanas un apgaismošanas izdevumus.

Un, ja izdarītu dažus pavisam vienkāršus dejas soļus un atietu no tām pozīcijām, kurās nostājušies finansu nodaļas, mītošie baletmeistari, tad atklātos tāda aina: prakse šāda dzīšanās pēc ienākumiem no dejām padara kultūrizglītības iestādes par dejas iestādēm, par tādām iestādēm, kurās sāk alzmirst un atstāt novārtā ideoloģisko darbu, darbaļaužu politisko audzināšanu.

Finansu nodaļu darbu diktētās komercialās tendences novedušas pie tā, ka vairākos rajonos jau tieši noliedz visus kultūrizglītības darba pasākumus, kuros nav paredzēta leejas maksa, noliedz bezmaksas dejas pēc sapulcēm un sanāksmēm, pašdarbības vakariem vai koncertiem. Ar šādu nepieļaujamu rīcību jāsadurs Valmierā, Bauskā un arī citos rajonos. Rūjienas kultūras nama apmeklētājam, kas iegādājies biļeti koncertam, pēc šā koncerta jāiziet ārā un jānopērk vēl viena biļete... dejām!

Jelgavas kultūras nama ienākumus, kuru kopsūmal jāasniedz 82 tūkstoši rubļu, ienākumiem no dejām jāasniedz vairāk nekā puse no šīs sumas. Tas nozīmē, ka šoruden un šoziem kultūras nama apmeklētājiem jāpavada dejas ne mazāk par 120 vakariem! Cik tālu var aizdejoties ar šādu darba stilu!

Vienīgi ar dzīšanos pēc šiem ienākumiem var izskaidrot, piemēram, tādu fakti, ka Ieriķu tautas namā viskarstākajās darba dienās ražas novākšanas laikā sarīkoja kārtējo lēnīgo danču balli ar dejām līdz pulksten četriem no rīta. Bet pēc šīs danču balles ap darbā neizgājušajiem dejojājiem dancoja vienīgi apkārtējo kolchozu priekšsēdētāji un brigadieri...

Latvijas KP Centrālā Komiteja, apspriežot partijas organizācijas darbu Preiļu rajonā, šogad atzīmēja un nosodīja Preiļu kultūras nama praksē pārmerīgo aizraušanos ar dejām, kas jūtam kaitējusi politiskajam masu darbam.

Var viegli iedomāties, cik lielā mērā spēj kaitēt vispār šāda aizraušanās ar dejām, ja Rīgas apgabalā vien finansu iestāžu plānotā ienākumu kopsūma no dejām pārsniedz ceturtādaļu miljona rubļu. Bet vai šī suma segs nodarītos zaudējumus? Par to vajadzētu krietni vien padomāt deju cienītājiem finansu nodaļās un izdarīt atbilstošus aprēķinus. Pēc mūsu domām, viņiem nelīdzosies sabalansēt zaudējumus ar ienākumiem. Palīks mūžīgs parāds.

G. Gorskis

ŠONEDĒL

Sodien Apgabala Virsnieku namā A. S. Puškina vārdā nosauktā Pleskavas Dramas teātra viesizrādes ar Vs. Višņevska lugu «Optimistiskā traģēdija». Izrāžu sākums plkst. 12 un 20.

17. novembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

17., 18. un 19. novembrī Apgabala virsnieku namā A. S. Puškina vārdā nosauktā Pleskavas Dramas teātra viesizrādes ar L. Tolstoja «Annas Karelinas» dramatisējumu. Sākums plkst. 20.

18. novembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā teātra dekoratoru un noformētāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

19. novembrī Filharmonijas zālē simfoniskais koncerts. Piedalās Radiokomitejas simfoniskais orķestris. Dirigēts prof. L. Ginzburgs. Solists starptautisko konkursu laureāts J. Muravjovs (klaviers).

Programa Brāms, Lisits, Sumans, Sākums plkst. 20.

19. novembrī Latviešu un krievu mākslas muzejā Latvijas Padomju mākslinieku savienības tēlnieku sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 12.

20. novembrī Filharmonijas zālē J. Muravjova klavieri vakars. Sākums plkst. 20.

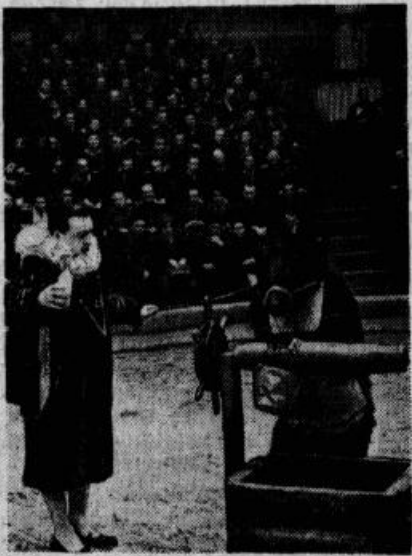
22. un 23. novembrī LVU aulā KPFSR Tautas mākslinieka, Staļina premijas laureāta I. Dunajevska darbiem veltīts simfoniskais koncerts. Piedalās LPSR Radiokomitejas simfoniskais orķestris, Valsts koris, Radiokomitejas koris, PSRS Valsts Akadēmiskā Lielā teātra solisti, KPFSR Nopelniem bagātais mākslinieks P. Čekins, Maskavas Filharmonijas solisti V. Barabankina un V. Kačerinskis, soliste M. Gordona. Programā skandarbī simfoniskā orķestra, koru un solistu izpildījumā. Sākums plkst. 20.

Cirks

Durova viesizrādes

KPFSR Tautas mākslinieks Vladimirs Durovs Rīgā viesojas pirmo reizi. Taču Rīgas skatītājs jau paguvus augstu novērtēt slavenās cirka mākslinieku dzimtas talantīgo pārstāvi un viņa trupu.

Vladimirs Durovs ne tikai rūpīgi sarga Durovu tradīcijas. Viņš tās veiksmīgi attīsta un izkopj. Piemēram, vienai no galvenajām Durovu priekšnesuma lezīmēm — politiskai aktualitātei, satīriskai noskaņai — Vladimira Durova programā ierādīta goda vieta. Kad četrkājainie «mākslinieki» veido virkni starptautiskai tematikai veltītu ainu, cirku pārslēdz jautri smieklī. Ipaši veiksmīgs turku brigades notēlo-

jums un asa šaržs par «draudzīgo» atlantisko savienību. Izdevies arī liekulīgs un uztūpīgs de Gollis... kameleja tēlojums.

Durovi prot veiksmīgi izmantot dzīvnieku dabiskās īpatnības un tēkmes. Ipaši spilgti tas redzams jūras lauvu priekšnesumā. So dzīvnieku žonglēšanas spējas Durovs izmantojis ļoti prasmīgi. Saistoši ar Austrālijas ķengura boksa cīpa ar cilvēku.

Durovu dresura nebalstās uz piespēšanu, uz pātagu, bet gan uz nosacīto refleksu izmantošanu. Ar to arī izskaidrojama nepiespēstība, ar kādu dzīvnieki darbojas manevrā. Pat tik smags dzīvnieks kā zilonis savus uzdevumus veic apbrīnojami viegli. Vispār jāseka, ka ziloņu māte «Rezi» ir vai vistalantīgākā «māksliniece» Durova plašajā trupā.

Jāatzīmē arī izrādes izteiksmīgais noslēgums, kurā prasmīgi izmantoti sniegbaltie baloži.

Programas centrā, protams, ir Vladimirs Durovs un viņa trupa. Bet arī citi priekšnesumi liecina par visai augstu cirka mākslas līmeni. Teicami darbojas galva vingrotāji Anna un Pēteris Balandini, meistariģi balansē Labeck, dzīves priecīgi ir Samoļotova vadītais septiņu lēkšanas akrobatu sniegums. Ar komiska nokrāsu savu programmu veidojuši satīriķi Jakons un Gluščenko. Tikai viņiem vajadzētu padomāt par saturīgāku tekstu.

Starplaikos starp atsevišķiem priekšnesumiem skatītājiem neļauj garlaicoties Antonio un Šiškevičs. Nav labi vienīgi tas, ka šie ridznieku iecienītie mākslinieki, līdztekus jauniem priekšnesumiem, pārāk daudz atkārtu no pagājušās programmas. Repertuārs jāatjauno nemīnīgi. Labs paraugs šai ziņā ir Kostriukovs, kurš tāpat ir pastāvīgs, kā saka, «sezonas» dalībnieks mūsu cirka programā. Viņš neatkārtos, bet demonstrē jaunu un precīzu dresuru.

L. V.

Ungaru tautas mākslas ansamblis

Ilgāku laiku Rīgā viesojās Aizkarpātu ungaru tautas dziesmu, muzikas un deju ansamblis, sniedzot koncertus Valsts filharmonijas koncertzālē un Rīgas klubos. Ansamblī darbojas vairāki teicami ungaru tautas muzikas meistari — cimbalisti O. Curi, vijolnieks D. Galambosi un citi. Ne mazāk zemākā profesionālā līmenī ir ansambļa solisti — dziedātāji V. Kiša un J. Zeke. Dziedoņu priekšnesumā daudz manierības, kas mazina ansambļa māksliniecisko vērtību. Ridzniekiem tomēr bija visplašākās iespējas no Aizkarpātu ungaru tautas dziesmu, muzikas un deju ansambļa priekšnesumiem gūt iespaidu par dzīvesprieku, pilnību, temperamentīgo ungaru tautas mākslu.

N. O. TURAJEVVS

12. novembrī miris viens no vecākajiem padomju teātra mākslas darbiniekiem, viens no Jevgeņija Vachtangova vārdā nosauktā teātra līdzdibinātājiem — Natans Osipovičs Turajevs.

N. O. Turajevs dzimis 1892. gadā. 1917. gadā viņš beidzis Maskavas ekonomisko institutu. Kopā ar Vachtangovu skolēnu grupu un viņa vadībā viņš līdzdarbojies teātra studijas radīšanā, no kuras izaudzis viens no vadošajiem Padomju Savienības teātriem — Vachtangova vārdā nosauktais teātris.

No 1929. līdz 1932. gadam N. O. Turajevs darbojās Padomju Armijas Centrālajā teātrī. Viņš aktīvi piedalījās Maskavas Upju transporta Centrālā teātra dibināšanā, vēlāk Maskavā, Novosibirskā un Vladivostkā vadīja mākslinieciskā vārdā meistaru kolektīvus.

Sākot ar 1945. gadu līdz mūža beigām N. O. Turajevs strādāja Padomju Latvijā — pedagogiskā un kultūras un izglītības darbā.

PSRS Tautas mākslinieks, Staļina premijas laureāts R. Simonovs, KPFSR Tautas mākslinieks, Staļina premijas laureāts prof. B. Zachava, KPFSR Tautas māksliniece, Staļina premijas laureāte A. Oročko, N. Vachtangova, tehnisko zinātņu doktors prof. B. Kuzņecovs, tehnisko zinātņu doktors prof. T. Zolotarevs, LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbiniece, Staļina premijas laureāte V. Bajuna, PSRS Tautas mākslinieks, Staļina premijas laureāts Ed. Smilģis, LPSR Tautas mākslinieks, Staļina premijas laureāts J. Jurovskis, LPSR Nopelniem bagātā māksliniece I. Zvanova.

MIKELIS ROZENTĀLS

Sā gada 10. novembrī pēc grūtas slimības miris ievērojamā latviešu gleznotāja Jāņa Rozentāla dēls gleznotājs Mikelis Rozentāls.

Mikelis Rozentāls dzimis 1907. gada 3. augustā. Viņš beidzis Latvijas Mākslas akadēmiju, prof. G. Ellasa darbnīcu, ar diplomdarbu «Rūķis» Pēterburgā.

No 1944. g. līdz 1948. g. M. Rozentāls bija asistents Valsts Mākslas akadēmijā, no 1948. g. līdz 1952. g. —

pedagogs Daļamatniecības skolā. Pēdējā laikā viņš strādāja kombinātā «Māksla».

Rozentāls galvenokārt gleznojis portretus, no kuriem pazīstamākie ir prof. A. Kirhenšteina un PSRS Tautas mākslinieka, Staļina premijas laureāta Ed. Smilģa gēmetnes. Vairākas gleznās viņš tēlojis Brocēnu cementa rūpniecības strādnieku dzīvi un darbu, zīmējis arī grāmatu ilustrācijas.

Biedru grupa

Padomju filmu festivals Ķīnā

Visā Ķīnas Tautas Republikā ar lielu panākumiem rit padomju filmu festivāls. Kinofestivālā izrāda filmas «Neaizmirstamais 1919. gads», «Zelta Zvaigznes kavalieri», «Doņecas ogļrači», «Ražēna vasara», «Padomju Uzbekija», «Mēs par mieru», «Jaunības

dziesma», «Lauku ārsts» un citas, ar lielu multiplikācijas filmas. Tās demonstrē vairāk nekā 300 kinoteātros 67 pilsētās, kā arī Tautas atbrīvošanas armijas daļās un uz laukiem. Visas padomju filmas ieskatotas ķīniešu valodā.

Literāta piezīmes

Padziļinās Francijas un ASV nesaskaņas

Amerikāņu buržuāziskā prese valrs neslēpj savas bažas par tā dēvētās «Eiropas armijas» projekta flasko. Laidrakstā «New-York Times» korespondents Bonnā Midltons atklāti raksta, ka «Ziemeļatlantijas savienības bruņoto spēku organizēšana gandrīz apstājusies». Midltons apgalvo, ka «Itālijas parlamentā neizdaris balsošanu par Bonnas vienošanos, iekams nebūs pagājis mēnesis vai sešas nedēļas pēc vēlēšanām 1953. gada aprīlī, bet Francijas nacionālajā sapulcē šo jautājumu neapsprīdīs līdz aprīlim».

Amerikāņu laikraksti šo attīstību izskaidro ar «skeptisko attieksmi pret Ziemeļatlantijas savienības mērķiem un vajadzībām, kāda vērojama Eiropas galvaspilsētās», bet it īpaši ar «krasa nacionālisma pastiprināšanos Francijā». «International News Service» ģenerāldirektors Kingsberijs Smits ziņo no Parīzes, ka «uztūcība pret Savienotajām Valstīm, kā starptautisko pasākumu vadītājam, patlaban Francijā sasniedz viszemāko līmeni». Smits raksta, ka pat «valdības aprindās rada pretamerikāņu noskaņojumu franču tautā» (Smits te acīm redzot domā par Erio, Daladjē, Oriola uzstāšanos up Sumana kavēšanas doties uz ANO sesiju Ņujorkā).

Starp daudziem lēmumiem, kādus amerikāņu prese min «Francijas-ASV attiecību krīzi», uzmanību pelna divi. Pirmais esot ASV atklātās simpatijas Bonnas revanšistiem. Laidraksti, piemēram, apgalvo, ka Francijā esot nākusī zināma slepena Vašingtonas-Bonnas vienošanās par vācu karaspēka paredzēto izvietošanu Francijas teritorijā Lotringā un Lilles apkaimē, ziemeļaustrumos no Parīzes. Šie plāni izraisījuši Francijā neapkrastāmu sašutumu.

Otrs lēmums ASV-Francijas attiecību pasliktināšanai esot franču kolonizatoru karaspēka kritiskais stāvoklis Vjetnamā. Francija, norāda vairāki amerikāņu laikraksti, saprot, ka nevar uzvarēt Vjetnamā, un turpina bezcerīgo karu tikai zem ASV spiediena. Jo smagāks kļūst franču karaspēka stāvoklis Tonkinā, jo lielāks nemiers

valda Parīzē par «amerikānisko karu», ko izcina ar Francijas asinīm. Amerikāņu reakcionārā prese arī kritizē Francijas pozīciju un izdara stipru spiedienu uz Pīnē vaidību, lai piespēstu to pastieidzināt «Eiropas armijas» projekta iatificēšanu. Šai šantāžas kampaņā aktīvi piedalās arī vācu revanšisti.

Jau pērnētais Midltons raksta, ka, pēc novērotām pazīmēm, Rietumvācijā «pēti iespēju atrast jaunu pieeju bruņotās problēmai. Runa ir par divpusēju vienošanos ar ASV līdzās jau pastāvošajai Ziemeļatlantijas savienībai un Eiropas aizsardzības asociācijai. Uz šādas vienošanās pamata Savienotās Valstis apbruņotu ievērojami palielinātu robežapsardzības karaspēku neatkarīgi no tā, vai tas patiktu vā nepatikt Francijai».

Santažējot Franciju, amerikāņu agents — Bonnas ministrs Jakobs Kaizers laikrakstā «Der Tag» šinis dienās paziņoja:

«Amerikāņu aprindās Bonnā uzskata, ka federālā republika līks priekšā ASV un Anglijas valdībām noslēgt tiešu militāru savienību. Francija turpinās novēlcināt Eiropas armijas formēšanu... Komentāri, kā redzam, lieki.

Francijas buržuāziskajās aprindās pēdējā laikā vērojams nopietns apjukums. «Combat» rakstīja, piemēram, ka «Francija nonākusi strupceļā, ka Francija atrodas tagad starp divām ugunīm u. tml. Protams, franču buržuāziskā prese tālu no tā, lai kaut vārdos atzītu, ka šai strupceļā Franciju ievēdusi valdošo aprindu prettātiskā politika. Tomēr par zināmu prāta noskaļdrošanu liecina plaša atbalss, kādu Francijas laikrakstos radīs VDR prezidenta Vilhelma Pika autoritatīvais paziņojums, ka VDR necietīs, ka Vācija atkal karotu pret Franciju. Par Parīzes saprātīgāku pieeju starptautiskām problēmām runā arī tas, ka franču laikrakstu slejās aizvien biežāk var atrast domu, ka Francijas suverenitātes un brīvības galvenā garantija ir «Francijas un PSRS savstarpīgās palīdzības un draudzības līgums».